

УДК 378.14+376.1

**ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ПРОЦЕСОМ ВИХОВАННЯ
ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ІНТЕГРОВАНИХ ГРУП
НАВЧАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

М.В. Роганова

В статті розглядаються питання технології педагогічного керівництва процесом виховання духовної культури студентської молоді в інтегрованих групах навчання в процесі освоєння спецкурсу «Духовна реабілітація студентів з особливими освітніми потребами»

***Ключові слова:** педагогічне керівництво, виховний процес, діяльність педагога-куратора, духовна культура педагога, духовна реабілітація*

Зміна парадигми виховання в сучасній освіті торкається і виховного процесу вищої школи. Підготовка нової генерації економічної, політичної, культурної, художньої еліти України вимагає побудови виховного процесу на нових засадах, що відбивають потреби сучасного українського і світового суспільства. Це в першу чергу стосується тих, хто очолює виховний процес в ВНЗ. Тому дослідження діяльності педагогів-кураторів академічних студентських груп, їх функцій у виховному процесі у вищій школі України сьогодні є надзвичайно актуальними.

Аналіз літературних джерел показує, що питання ролі педагога в навчально-виховному процесі, його самовдосконалення цікавили

дослідників у різні часи. Зокрема вітчизняні педагоги Г. Щукіна, Н. Протасова, Н. Мойсеюк та інші у своїх дослідженнях розглядали особливості діяльності вчителя в навчально-виховному процесі, структуру та умови ефективності діяльності вчителя та ін. Проблеми духовного розвитку вчителів, виховання їх духовно-моральних якостей розглядались у роботах Г. Шевченко, І. Хмелько, С. Кривцун, О. Клімової та ін.

Сучасні дослідження проблем виховної роботи ґрунтуються на особистісно зорієнтованих концепціях виховної діяльності педагога вищої школи, які відображають гуманістичну спрямованість виховної роботи, пріоритет загальнолюдських та національних цінностей сприяють набуттю соціального досвіду та формуванню інтелектуального і культурного потенціалу нації (І. Зязюн, А. Капська, М. Подберезький, М. Євтух та інші).

Вивчення стану виховного процесу у вищому навчальному закладі призвело до висновку, що існує ряд факторів, що гальмують виховний процес у ВНЗ: недостатнє впровадження інноваційних процесів у вищому навчальному закладі, формалізм, відчуження від особистості і індивідуальності педагога-куратора, невідповідність змісту й організації виховної роботи умовам конкретного ВНЗ, недостатня орієнтація на розвиток і саморозвиток педагогів, їхніх умінь, навичок, орієнтирів, відсутність творчої атмосфери у виховному процесі ВНЗ.

Безумовно, сьогодні виникла необхідність спеціальної підготовки викладача установ вищої освіти до виховної роботи через систему навчальних курсів, програм, тимчасову зайнятість аудиторними і позааудиторними заняттями, через освоєння способів діагностики і контролю сформованості духовних цінностей особистості з метою їх об'єктивної оцінки і своєчасного корегування.

Вивчення особливостей виховання у юнацтва духовної культури, аналіз критеріїв її сформованості, розроблена структурно-функціональна модель виховання духовної культури особистості дозволили розглянути педагогічне керівництво даним процесом як сукупність послідовних дій, спрямованих на залучення вихованців до духовних цінностей культури, на розвиток їхньої активності в галузі духовної практики і на духовне самовдосконалення майбутніх спеціалістів.

Педагогічне керівництво удосконаленням професійної майстерності викладачів та кураторів в експериментальних умовах полягає в такому:

- посилення мотиваційно-ціннісного ставлення до педагогічної діяльності;
- розширення знань з теорії і технології виховання студентів вищих навчальних закладів і на цій основі: вдосконалення видів і форм навчально-виховної роботи, планування провідних виховних завдань на основі постійного вивчення динаміки розвитку особистості вихованця, корегування освітньо-виховної роботи з виховання духовної культури у студентської молоді і визначення її перспектив;
- розвиток потреби в професійному самовихованні;
- включення викладачів та кураторів вищого навчального закладу в педагогічну діяльність з виховання духовної культури особистості і надання їм допомоги в професійному самовихованні.

Соціально-педагогічна суть проблеми підготовки кадрів до даної діяльності полягає в реалізації творчого і особистісного потенціалу педагога, вдосконалення, перш за все, його духовної культури.

На основі цього була розроблена «Програма педагогічного керівництва процесом виховання духовної культури студентів інтегрованих груп навчання вищих навчальних закладів». З цією метою було створено педагогічну студію «Майстер-клас», яка передбачала: розвиток духовних якостей і самовдосконалення самого педагога; вихід на нові форми педагогічної майстерності: освоєння педагогічних технологій, інтерактивних форм і методів педагогічної діяльності.

Програма експериментального навчання розглядалася з урахуванням надання викладачам вищих навчальних закладів, які безпосередньо здійснюють виховну роботу із студентами таких можливостей:

- вдосконалити свій культурно-духовний розвиток;
- підвищити рівень філософської, педагогічної і психологічної підготовки у галузі освіти;
- через систему дидактичних завдань оволодіти специфіку відновлення змісту і методів виховання в сучасній вищій школі;
- набути дослідницького досвіду самоорганізації професійної діяльності з виховання духовної культури й засвоїти відповідні раціональні технології її виховання в інтегрованих групах навчання.

Проектуючи роботу педагогічної студії «Майстер-клас» в справі формування духовної культури педагогів, ми виходили з того, що цей процес буде ефективним, якщо:

- запропоновані спецкурси включають знання з теорії духовної культури, що є основою педагога як носія культури;
- у безперервній освіті педагогів активно використовуються передові традиції, методи і прийоми виховання, що створюють умови для вдосконалення процесу виховання духовної культури студентської молоді;
- педагоги організують свою діяльність на основі методичного використання національної і загальнолюдської духовної культури.

Духовно освіченою особистістю, спроможною до виховувати духовну культуру юнацтва, педагог вищої школи може стати:

- коли зрозуміє свій духовний потенціал, здібності і визначить можливості духовного самовдосконалення.
- матиме високу загальну гуманітарну культуру, володітиме глибокими знаннями психолого-педагогічного і предметного блоків, що враховують специфіку нового змісту, форм, способів і методів їхньої реалізації;
- прагнучим до одержання знань, умінь, навичок в галузі самопізнання, особистісного удосконалювання і професійного росту;
- усвідомлюватиме специфіку, місце і значення експерименту в контексті сучасної освіти;
- буде співником у творчому розвитку експерименту через різні форми навчально-методичної, науково-методичної і науково-дослідної роботи;
- матиме стійкі моральні орієнтири, естетичний смак, установку на здоровий спосіб життя, високу екологічну культуру, потреби у культуротворчій діяльності;
- матиме потребу в самовдосконаленні і передачі життєвого і професійного досвіду;
- прагнучим до створення умов для соціального, морального орієнтованого комфорту в студентському середовищі й особистому житті.

З цією метою у практику підготовки кураторів студентських груп було впроваджено інтегрований спецкурс «Духовна реабілітація студентів з особливими потребами» для педагогів, що працюють в інтегрованих групах навчання.

Основна мета курсу «Духовна реабілітація молоді з особливими потребами» [5] – дати кураторам та викладачам інтегрованих груп різнобічні знання особливостей організації та проведення виховної роботи з формування духовної культури в умовах вищого навчального закладу та

Центру духовно-інтелектуального розвитку молоді з фізичними обмеженнями.

Відповідно до поставленої мети під час вивчення курсу вирішувалися такі завдання:

- вивчення нормативно-законодавчої бази з проблеми отримання вищої освіти людиною з інвалідністю;
- ознайомлення кураторів та викладачів інтегрованих груп з актуальністю проблеми виховання духовної культури і особливостями її формування у студентів з обмеженими фізичними можливостями;
- оволодіння організаційно-структурним забезпеченням виховної роботи у вищому навчальному закладі;
- поглиблення знання з методичного забезпечення роботи з виховання духовної культури у студентів з особливими потребами;
- проведення аналізу й узагальнення досвіду роботи вищих навчальних закладів з виховання духовної культури студентів;
- організація підготовки кураторів для проведення виховної роботи духовно-культурологічного плану.

Результатом освоєння методичних рекомендацій стала сформованість у викладачів інтегрованих груп навчання та кураторів комплексу спеціальних професійних компетенцій:

- здатність обґрунтовувати, проектувати і комплексно реалізовувати різні види психолого-педагогічної реабілітаційної діяльності щодо осіб з обмеженими можливостями здоров'я, а також вести професійно-освітню діяльність з виховання духовної культури в установах вищої професійної освіти;
- готовність здійснювати психолого-педагогічну діагностику і моніторинг у сфері духовного розвитку та реабілітації осіб з особливими потребами;
- знання і застосування технологій консультативної психолого-педагогічної допомоги членам сім'ї осіб з особливими потребами;
- готовність до реалізації системи заходів щодо профілактики і подолання соціальної недостатності при фізичних обмеженнях;
- знання і комплексне застосування виховних та соціокультурних реабілітаційних технологій, що забезпечують протікання соціально-компенсаторних процесів у різних категорій осіб з особливими потребами;
- готовність до здійснення заходів з соціально-культурної інтеграції осіб з обмеженими можливостями здоров'я;

- володіння соціально-педагогічними механізмами і засобами вдосконалення соціальної життєдіяльності осіб з обмеженими можливостями здоров'я;

- здібність до здійснення організаційно-управлінських і координаційних функцій у сфері соціокультурної та духовної реабілітації інвалідів і їхніх сімей;

- готовність до програмування і проведення науково-педагогічних досліджень в галузі виховання та реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я;

- готовність до застосування і вдосконалення методичної бази процесу психолого-педагогічної реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями [3].

Отже, нові вимоги, що стоять перед педагогами ВНЗ спонукають педагога-куратора до постійного саморозвитку й самовдосконалення.

Педагог ВНЗ забор'язаний бути неординарною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, бути професіоналом, проектувати розвиток особистості, майбутнє вихованців, але, по-перше, він має бути високодуховною особистістю.

Духовне самовиховання педагога має велике значення для морального керівництва особистістю, для розвитку її почуттів і волі, які формуються під впливом особистих стосунків між педагогами та студентами. Пробуджуючи у собі душевні сили, педагог "будує міст безпосередньо від душі до душі" [2], міст між собою та вихованцем. Тільки завдяки розвитку цих сил і можна знайти шлях до душі й духу молоді.

Література

1. Роганова М. В. Духовна реабілітація суспільства через реабілітацію дюдини-інваліда / М. В. Роганова, Т. В. Кухтик // Духовний розвиток особистості: методологія, теорія, практика : [збірник наукових праць]. – Вип. 2 (21). – Луганськ : Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2006. – С. 89–100.
2. Виховна робота наставника академічної групи студентів вищого закладу освіти: Навч. Посібник для студ./ М.І. Соловей. – К.: Вид. Центр КДЛУ, 2000
3. Роганова М. В. Діяльність педагога-вихователя в умовах Центру духовно-інтелектуального розвитку та професійної реабілітації молоді з особливими потребами у

- ВНЗ / М. В. Роганова // Вісник Київського міжнародного університету. Серія "Педагогічні науки" : [Зб. наук. праць.] – Випуск 9. – К. : КиМУ, 2007. – С. 251–264.
4. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В. В. Сериков. – М. : Логос, 2002. – 271 с.
  5. Роганова М. В. Комплексна реабілітація та виховання духовно-моральних цінностей в умовах Центру духовно-інтелектуального розвитку молоді з обмеженими фізичними можливостями : [науково-методичний посібник] / М. В. Роганова, Т. В. Кухтик, О. С. Хорошайло. – Краматорськ : ДІТМ МНТУ, 2007. – 48 с.
  6. Роганова М. В. Духовна реабілітація студентів з обмеженими фізичними можливостями : [науково-методичний посібник] // М. В. Роганова. – Краматорськ, 2007. – 124 с.

В статье рассматриваются вопросы технологии педагогического руководства процессом воспитания духовной культуры у студенческой молодежи в интегрированных группах учебы в процессе освоения спецкурса «Духовная реабилитация студентов с особенными образовательными потребностями»

Ключевые слова: педагогическое руководство, воспитательный процесс, деятельность педагога-куратора, духовная культура педагога, духовная реабилитация

In the article the questions of technology of the pedagogical managing the process of education of spiritual culture are examined for student young people in the computer-integrated groups of studies in the process of mastering of the special course the «Spiritual rehabilitation of students with the special educational necessities»

Key words: pedagogical guidance, educate process, activity of teacher-counsel, spiritual culture of teacher, spiritual rehabilitation.

Роганова Марина Вікторівна - доктор педагогічних наук, доцент проректор з науково-педагогічної роботи Донбаського інституту техніки та менеджменту ЗАТ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (м. Краматорськ, Україна)

Рецензент - член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко.